

Bland ottomaner och lump på gamla Norrstrand

Gunnar Hedin

Vi fortsätter med ytterligare ett antal minnesbilder från Norrstrandsområdet.

På Svinbäcksgärdet, vid nuvarande Mårbackagatan låg Ottomanfabriken och vid Ransättersgatan hamrades det redan på 20-talet i Magnussons Bleck- & Plåt-

Flanör i Karlstad

slageri. Glöck och senare hans måg, Döhre, drev en välkänd skrot- och lumpaffär vid Fogdegatan. En KMW-are med det nobla namnet Konrad Krutmeijer begåvades med en synnerligen begåvad son, Gunnar, som utvecklades till något av ett tekniskt geni och togs i anspråk av den svenska bilindustrin.

Ute på Norrstrand bodde också en ofta sedd gårdsfarihandlare Strömvall. Sitt lager av textilier och korta varor förvarade

han i en rymlig väska, fastsurrad på trampcykeln.

I förhyrda lokaler startade år 1892 vid Hagatorget bröderna Walfrid, Stefanus och Axel Svensson den möbeltillverkning som senare fick namnet Walfrid Svenssons Möbelfabrik som år 1902 flyttades till Hagaborgsgatan. Efter en brand 1907 uppfördes nya fabrikslokaler vid Vänerslund. Direktör Ingrid Gustavsson, Stefanus' fosterdotter, har under en lång rad år – hon började redan 1925 – lagt ner mycket möda inom denna kända möbelfirma. Och gör så allt fort. Verkställande direktör här har också varit konsul Philip Rudd. Oscar Boberg hette en trojännare, känd också som en benådad humorist. År 1963 lades möbelfabriken ner. Butiken vid Kungsgatan lever vidare under ledning av Ingrid Gustavsson tillsammans med Arne Carlsson.

Före första världskriget startades vid Kroppkärrsvägen med fem delägare en industri, som fick namnet A.B. Resår. Det välkända företaget Möbel-Larsson har hål-

lit till något längre norrut, vid Svarvaregatan.

Wallinders Livs

Renvalls slakteri vid Eriksborgsgatan övertogs år 1944 av Herbert Wallinder med brodern Rolf vid sin sida. År 1954 flyttade W. in i den fastighet vid Rudsvägen, där denna allivsbutik sedan utvecklats under ledning av sönerna Bengt och Bo. År 1954 sålde Wallinders kött och speccerier för 110.000 kronor, i dag omsätter man 60 miljoner kronor. Numera utgör Rudsvägen en viktig och livlig affärgata med en lång rad moderna butiker och serviceinrättningar.

Norrstrandsområdet har självfallet också haft sina profiler och original. Rörts bror var en. Han kallades mest "Körtis" eller Körtarmingen.

"Kalle Töss" kom ursprungligen härifrån men måtte ha trivts ganska bra på Klaraborg, fattighuset, de sista av de år som blev honom utmätta. Lustigt nog ha-

de han bland andra egenheter någon sorts svårförklarlig skräck för kvinnokönet. En dag kommer Kalle hemrusande till Klaraborg sveltig och andtruten:

"Då kom ett fruntimmer etter mej", förklarar han, "å ja ble så rädd, så ja vände mössa ut å in!"

Kalle Töss ansåg sig själv ha gott handlag som borstbindare. Vispar av björkris kunde han också sno ihop. En av hans karakteristiska borstar finns tack vare Sven Larsson bevarad hos Carlstads-Gillet. Det är en långskaftad torgsopparborste.

Slut på dansen

Den populäre Bengt Ström missade sällan en danskväll på Nickebo. Efter dansens slut fram på småtimmarna fick Karlstads taxi köra på högvärv i skytteltrafik. Men när chaufförerna till slut nedanför regementet mötte Bengt på väg hem – detta var före kommunikationsradions tid – då vände de. Då fanns inget mer att hämta: Bengt Ström var alltid siste man på Skansen.

Kändisar

Ytterligare några Norrstrandsprofiler är värda att nämna. Roland Melin kan berättas om "Stridpöjkerna".

Av de nio bröderna lever i dag en, den 89-åriga Henry. Han var, liksom Arvid, byggmästare. En i brödraskaran, Otto, blev känd dragspelsvirtuos, både här hemma och "over there". År 1928 knep han ett uppmärksammat andrapris i en stor dragspelsävling i USA.

Stridpöjkerna befann sig bland de främsta i stridslinjen vid den mycket svåra översvämningen år 1916. De skaffade fram ekor och fraktade folk från Norrstrandsområdet in till stadscentrums arbetsplatser. Helge och Arvid, berättar Henry, kunde senare notera fina framgångar som tävlingsseglare.

Folkparken

Kroppkärrs folkpark, vem minns den i dag? Henry Strid och hans maka Ruth

Foto: (Ur Sven Larssons fotosamling)
"Konsten att angöra en brygga" eller – som här – en farstubo. Bilden visar Kroppkärrsvägen vid Vänerslund översvämningssäret 1916. I bakgrunden Walfrid Svenssons Möbelfabrik och K.G. Svenssons Orgelfabrik.

kan berätta: Parken med sin paviljong låg nära Kristinehamnsvägen där Edebäcksgatan i dag drar fram. Här uppträdde inte sällan amatörgång med sina revyer för att dra in pengar till verksamheten inom ideella föreningar.

En synnerligen begåvad norrstrandare i början av 30-talet hette Gunnar Karlsson, mest känd som "Chaplin". Han var sångare och spexare och även medlem av den berömda trion "Sov i ro". Skicklig karikatyrtecknare var han också. Före något uppträdande i parken kunde han ses på ett lastbilsflak i sällskap med ett piano fara staden runt och göra reklam. Reklamman blev han också till yrket, anställd av Cloetta.

Den gamla "goda" tiden

"Vad vi har det bra i dag!" Det är ett uttryck, som inte så sällan kommer igen då gamla norrstrandsbor sitter och jämför då med nu. Och man behöver minsant inte vara lastgammal för att ha fått uppleva en vardag "under knapphetens kalla stjärna".

Rune Zander har svårt att glömma en upplevelse under kristiden efter första världskriget. Plats: Herrhagsskolan. Dit Kroppkärrsbarn och andra hade att gå till fots, någon gång två gånger om dagen rent av. Runes matsäck den här dagen består av enbart bröd. Bröd, som torkat och mästet mjukas upp i vatten. Men – det finns ju de, som har det värre: På frukostrasten ser Rune en skolkamrat, ensam i en vrå. Han sitter där tomhänt, stilla gråtande. "Ja, vi har inget å äta hemma hos oss i dag. Jag fick bara lite uppkokt vatten i magen innan ja gick hit till skolan..."

Och – ja, visst har vi fått det bättre; mycket bättre. Och då inte bara skolmåltider.

Nästa gång skall berättas om en lång rad starka karlar och andra idrottsmän, hemmahörande på Norrstrand och trakten däromkring.

– Dagens TANKEKORN. Det lär ska vara president Eisenhower, som på tal om sin barndom uttalat dessa tänkvärda ord:

VI VAR FATTIGA. MEN –
VI VISSTE INTE OM DET

Kroppkärr har också haft egen folkpark. Så här såg där ut året 1905.

Affärsprofilerna på Norrstrand

Gunnar Hedin

Björneborg, en 1800-talsgård, låg vid korsningen mellan Rudsvägen och gamla Östra infarten från Kristinehamn, Nobelplan.

Agaren, J.A. Nobel — inte alls släkt med dynamit-Nobel — var ingenjör och hade sitt kontor i den äldsta gårdsbyggnaden vid Björneborg. Den låg kvar ännu in på 60-talet vid början av N. Allén. Nobel

Flanör i Karlstad

köpte Björneborg strax före första världskriget. Han drev en cementvarufabrik. Och han byggde. En betydlig del av husen längs N. Allén bär hans signum.

I övrigt har väl Norrstrandsområdet knappast gjort sig känt för någon större rikedom på herregårdar och rika herrar.

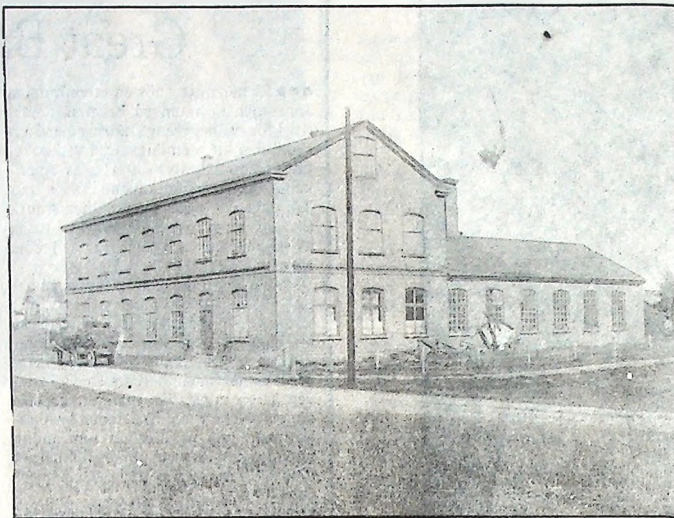
Några välbärgade fabriksägare och andra dugliga företagare fanns förstås. Och ska vi dra fram någon "kändis", kan vi ju nämna en man med mycken makt, Arvid Johansson. Han var bosatt vid Solliden och började som snickare hos Möbel-Larsson. J. blev ordförande i Stadsfullmäktige och dessutom överförmyndare.

Axel Karlsson, med sin karakteristiska nuna så lätt att minnas, bodde även han under senare år på Norrstrand. Yrke: NKLLJ-förman vid Östra station. Men: "På lediga stunder" beklädde han bl a posten som Drätselkammarens ordförande, en driftig och uppskattad sådan.

Bland andra kända norrstrandsmän minns man t ex "Bank-Svensson", som också bodde vid Solliden.

Apan i kyrkan

Alfred Dahlgren på Herrgården med sin laxfabrik och sitt hälsovatten var naturligtvis ett stort namn. Hans bror och medarbetare hette August. Alfreds dotter, Helfrid, blev gift med den välbekante dok-

Öqvists Mek. Verkstad från 1899. senare Skand sångresårfabriken vid Rudsvägen. T.v skymtar Eriksborg.

torn Hugo Severin på Kungsgatan 8. Där höll man sig med ett husdjur av mera ovanligt slag, en apa. Vid ett tillfälle tog sig det lilla sällskapsdjuret till att företa en utflykt på egen hand: I samband med en Gudstjänst stod Domkyrkodörren öppen. Apan passade på att smita in och prästen fick för en stund övermäktig konkurrens om uppmärksamheten innan kyrkvaktmästaren lyckades få fatt i det livliga lilla djuret. Den som aldrig kunde glömma denna händelse — på 20-talet — hette Ada Ellström, anställd som husa hos doktor Severin. Adas dotter, Gunnel Nilsson på Vänersgatan, drar sig mycket väl till minnes sin mammas målande berättelse.

Gamla norrstrandsbor sitter och försöker dra sig till minnes något av det som fanns här ute innan dagens tätpacerade höghus kom till. Butiker och annat.

Ute vid Björneborgs gård, i dag Nobelkorset, hade som nämnts J.A. Nobel sitt cementgjuteri. Vid Rudsvägen låg t ex Lunddahls Bageri och Lunddahls Cigarraffär. Vid Eriksborgsgatan Gust. Janssons Specierier och Mjök. En dominerande byggnad vid Rudsvägen var Skandinaviska Sängresårfabriken med många anställda. I samma lokaler hade sedan sekelskiftet fabriker Olof Öqvist drivit en mekanisk verkstad med tillverkning av bl a bandsågar. Det var Öqvist som strax där intill åt sig uppförde den pampiga tornvillan Eriksborg.

Mellan nuvarande Väwaregatan och Nolbygatan låg Sollidens handelsträdgård, Johansson & Tollin.

Livsmedelsbutiker fanns flera stycken. T ex Hagaborgs Handel: ägaren hette Simon Svensson och före honom hittar vi

namn som Jakobsson och Engström. David Carlsson var också ett välkänt affärsmann på Hagaborg — död ganska nyligen vid 96 års ålder. Där drevs längre tillbaka "B. Nilssons Speciermagasin".

Ute på Svinbäcksområdet fanns redan på 20-talet en känd specierbutik med Albert Thyberg som ägare. En annan Thyberg, Signe (inte släkt med Albert), hade sin butik något längre ner. Den rörelsen övertogs av husets dotter och måg, A.L. Andersson och drevs senare av May och Rune Zander, till sist av Molly och Axel Gustavsson. Rune Zander öppnade år 1954 en ny affär vid Ulfsbygatan.

Går vi så vidare söderut på Svinbäcken finner vi Larssons Kontantaffär, "Larsson i Tallungen", som vevade sin kaffekvarn för hand. Svenséns följde därnäst och därefter August Andersson, som varit bodbiträde hos Friden Petersson på Tingvallagatan. Eric Rudström från Sunne, tidigare filialföreståndare för Wallerstedts på Rudsvägen, blev näste ägare av sistnämnda rörelse, där i dag en pizzeria är inrymd och där också ett bageri med café funnits. Yngve Olsson, som hade butik även på Färjestad, tog vid närmast efter Eric Rudström och hans maka.

Vid Kroppkärrsvägen hittade man också Danielssons Charkuteri, "Kooperativa hörnan", Saams Livs, August och Hugo Hindersson, efterträdde av Helge Magnusson, svenskt juniormästare på 1500 meter för resten. Vidare Carl-Ivars samt Nils Janssons färghandelsfilial med fru Nermark som föreståndarinna. En annan specialaffär var Älvros Cykelaffär med Bertil Olsson och Erik Jansson som ägare. Bröd. Klarströms Snickerifabrik liksom välkända Klarströms kiosk, Klarströms Manufaktur och Ljungby Mjölkaffär hör också hemma i den långa raden namn man minns.

Dagens TANKEKORN avser att vara en tankeställare i positiv riktning:

Man märker bara vad åren stjälar — inte vad de skänker

Axel Karlsson och Arvid Johansson har under en rad år varit med om att styra staden Karlstad.

Från landsbygd till stadsdel

Gunnar Hedin

Kroppkärrsvägen längs med älven från Östra bron innebar en gång i tiden det samma som stora Stockholmsvägen.

Stadens grundare, hertig Carl, ägde personligen "Kroppskiärs gård", som finns omnämnd i gamla handlingar redan år 1348. I den gårdens ägarlängd finner vi en lång rad intressanta namn innan Karlstads stad tog över. I dag kommer det mesta av stadens blomsterfärgning från växt-husen här ute, där huvudbyggnaden fortfarande finns kvar, liksom ladugården med sina mäktiga murar från 1700-talet.

Om en av ägarna till Kroppkärrs gård, vägmästaren vid nya järnvägen ute på Kånikenäset. C F Lundell, har bl a Mats Ronge en gång hört berättas.

Lundell var hetlevrat hårdför och en gång i uppretat tillstånd råkade han med sin kapp slå ihjäl en person. Straffet blev lindrigt — han var ju "ståndsperson"! L dömdes till att "slå i halsjárn" i Stockholm. Samt att resten av livet aldrig an-

"Man tager vad man haver..." transportmedel på Hantverkargatan, Hagaborg, vid den svåra översvämningen år 1916. På butiksskylten i t h står: "B Nilssons Specerimagasin".

Här drack de och här slogs de, bönderna som efter sina stadsbesök skulle återvända hem till Alster, Edsgatan etc. Lands-hövdingen Elias von Eckstedt såg till att denna krog, liksom den vid Smedbergsån-de på Sörmon, revs. Detta skedde omkring 1815.

Jag sitter med några minnesgoda norrstrandsbor vid kaffebordet hemma hos Anna Bengtsson på Ruds-vägen. Det är Annas kusin, Ellen Fahlgren, det är Bertil Olsson, som en gång drev Älvros Cykelaffär och det är Bo Wallinder. De har sett Norrstrandsområdets förändring från villadidyll till en tätbebyggd och livlig stadsdel.

Norrstrandsområdet har i vissa avseenden utgjort en stad i staden. Välsorterade butiker och det mesta i serviceväg har funnits på hemmaplan, varför norrstrandsbon inte nödvändigtvis varit tvingad att ge sig in till stadscentrum. Norrstrands eget postkontor har vuxit ur kostymen

och flyttats ett par gånger. Långt dessförinnan fanns för resten ett hus här ute, som döptes till just Posthuset. Det var bara så, att husägaren var en herre vid namn von Post. I det huset startade Hagasko-handlaren Hollst sin verksamhet. Eget apotek har man förstås också på Norrstrand.

Gårdsnamn

Inte långt från nuvarande Potatishuset ute på Kroppkärrsvägen låg förr gamla Ljungby gård. Mitt emot Ljungby låg Erikstad.

Klarastrand ligger inte i Klara — om nu någon trodde så. Klarastrand hör hemma nära Kroppkärrsvägens kurva, där Kooperativa hade sin butik och Walfrid Svensson sin fabrik snett över vägen. Vid Klarastrand låg bl a Molls Mek. Verkstad och Gjuteri och även ett känt stenhus,

döpt till "Port Arthur". I närheten låg gården N Fridelund. Klarastrand var också känt som ett omtyckt tillhåll för zigenare.

Sven Larsson, norrstrandsbo och säker Karlstadskännare, kan reda ut begreppen om två andra, ganska så likalydande gårdsnamn: Östbo låg inte långt från Kroppkärrs gård, nordost ut ett drygt stenkast. Östbo däremot, låg vid början av nuvarande Norrstrands-gatan, nära Gubbholmen och gångbrons landfäste. En gång fanns för resten också en gård med jordbruk på Gubbholmen. Anders Rahm, född 1851, hade både häst och höns, grisar och kor på den arrenderade holmen. Hans son Johan tog vid och hans sonson, Gösta Rahm, är upp vuxen på holmen och lever fortfarande. Ett äppleträd — Gösta tror från 1800-talet — står kvar som ett minne och bär minsann frukt än idag.

Restsjö

Mellan en fotbollsplan vid Länsmansgatan och Walfrid Svenssons Möbler vid Kroppkärrsvägen låg "Tjännänga", en rest efter Lilla Sundstatjärn, där vass och buskage länge fanns kvar.

Vid Kroppkärrsvägen såg man förr ett antal större, förnämliga villor. I dag har vi Hagaborgs Servicehus och däromkring en rad andra trivsamma hyreshus samt villor med älvutsikt. Gamla Hagaborg har verkligen ändrat karaktär.

Bondgårdarna

Före tätbebyggelsens tid låg rätt många bondgårdar ute på Norrstrandsområdet. Namnen på dessa har väl till största delen fallit i glömska. De har framskynt här och var i dessa norrstrandsartiklar och kan kompletteras med ytterligare några stycken: Vid Ruds-vägen, på ömse sidor om Solliden, hittade man N Annelund och S Annelund. Vid nuvarande Norrstrandskolan kunde man en gång se både stall, lada och fyra stycken åkerkamrar. Åkeriet här vid Erikstads gård, där åkaren hette Gustaf Nilsson, körde flitigt

Ruds-vägen-Färjestads-vägen år 1894. I fonden Herrhagens vattentorn — 100-åring i år! — samt Domkyrkan

Samma utsikt från Rudsberget som på 1894 års bild, men fotograferad i modern tid, omkring 1950.

runt i staden med diverse gods, under kriget med kol och koks.

Mer om vad gamla norrstrandsbor kan dra sig till minnes om människan, bondgårdar, butiker och annat i kommande artiklar. Till dess — dagens tankekor:

Ett gott minne är ett som är så dåligt att man inte minns vad man oroad sig för i går

Flanör

i Karlstad

vända käpp (!). Mellan Kroppkärr och Alster fanns före vägomläggningen "Blåbergsbacken", tidigare "Blodbergsbacken", som påminner om platsen för dråpet.

En höjd öster om Kroppkärrsjön kallas på N G Wermings karta från år 1810 "Trollkonberget" och där kan man också se, att Sjöstadsområdet benämnes Kartäs-sen.

Krogslagsmå

Vid ett vägskil norr om Kroppkärrs gård låg för snart 300 år sedan en krog.